

HALLAND

Fjäre hd

Fjärås sn

Fjärås Bräcka

Div undersökningar i
anslutning till Statens
Järnvägars grustag

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1945:5

1. Undersökning av 5 st brandgropar
2. Markavbaning för SJ:s grustag
3. Provtagningar för fosfatanalys inom området.

Halland.

Fjäre h:d.

Fjärås s:n.

Fjärås Bräcka.

Fjärås sockens fornminnen

Brandgropar 5 st., därav flat-
marksgrav.

Skutars den 5 juli 1945.

W. L. Lundström

Avskrift.

3009/45

RIKSANTIKVARIEÄMBETET överlämnar denna

avskrift till *Mannens sk.*
Fredrik Göteborg för kännedom.

Till Riksantikvarieämbetet.

Ang. fynd av gravurna och silvermynt i Fjärås sn, Halland.

I Statens järnvägars grustag i Fjärås Bräcka påträffade järnvägsarbetaren David Johansson, Myra, Fjärås, den 18/5 d.å. en gravurna, då han höll på att "pika" ner grus. En del av urnan rasade ner i grustaget, men lerurnan i övrigt med inneliggande brända ben tillvaratogs och placerades hos nämndemannen Rudolf Larsson i Li, vilken följande vecka rapporterade fyndet hos mig.

Vid mitt besök den 17 juni utvisade hr David Johansson fyndplatsen tillsammans med hr Rudolf Larsson och järnvägsarbetaren O. Karlsson. Det grusparti, i vilket urnan legat, hade rasat ner, och endast ett par kolnade träbitar syntes i grustagets kant. Matjorden var avschaktat på ett 4-5 m. brett område utefter grustagskanten. Tiden medgav ej en exakt inmätning av platsen från vägen och fixpunkter.

Gravurnan förvaras hos nämndeman Rudolf Larsson, Li, Fjärås, som lovat att den skall stå väl skyddad, tills den kan emballeras för transport till museum.

4 m. öster om nämnda fyndplats påträffade min hustru vid vårt besök i kanten av matjorden och i kontakten mellan gruset och matjorden ett silvermynt (som påminner om engelska mynt från 1000-talet). Detta mynt översändes separat i rekommenderat brev. Vi utbedja oss en datering av myntet och ev. uppgift om präglingsort.

Baningenjören i Göteborg och banmästare Pettersson i Kungsbacka har lovat att t.v. förflytta grustagningen till ett nordligare parti av åsen men meddelar i dag, att de ej kan dröja längre än högst 14 dagar med att ta grus på platsen för fynden. En del flata stenar, som borttagits vid matjordsschaktningen, kan möjligen ha varit täckstenar för flatmarksgravar.

Göteborg den 5 juli 1945.

Elof Lindälv

Rätt avskrivet; betygar
å tjänstens vägnar:

G. Lideström

Till

Riksantikvarieämbetet, Stockholm.Rapport över undersökning av brandgropar under flat mark i Statens järnvägars grustag på Fjärås Bräcka, Fjärås sn, Halland.

Den 6 juli erhöll undertecknad av antikvarie K.A. Gustawsson per telefon Ämbetets uppdrag att besiktiga platsen för en påträffad brandgrav under flat mark i Statens järnvägars grustag i Fjärås Bräcka, Fjärås sn, Halland. Platsen hade den 17 juni besökts av riksantikvariens ombud, överlärare Elof Lindälv, Göteborg, sedan denne av nämndeman Rudolf Larsson i Li (tel. Fjärås 107) erhållit meddelande, att ett lerkärl med brända ben anträffats i grustaget. Den funna gravurnan hade hr Larsson tills vidare tagit om hand. - Fullmakt för undertecknad till en undersökning utfärdades av Ämbetet den 11 juli 1945 (dnr 3009/45).

Undersökningen, som sammankopplades med uppdraget att besiktiga det S om grustaget befintliga, av idrottsplatsbygge berörda bautastensgravfältet, utfördes den 10, 14 och 17 juli.

Fyndplatsen är belägen i grustagets nordöstra del (se ^{foto 1 och} den separat översända ozalidkopian av I. Attermans karta av år 1938, där grustagskantens nuvarande sträckning ungefärligen inritats med rött).

Vid samtal med arbetarna i grustaget framkom, att den plats, som utpekats för Lindälv såsom fyndplatsen för den funna gravurnan, ej var den rätta. Två av arbetarna hävdade med bestämdhet, att urnan anträffats ett 10-tal m längre söderut, på det ställe, som betecknats med 1 på kartan. Här kunde jag även iakttaga tydliga rester av en brandgrop av c:a 1 m diam. Denna torde ha varit c:a 50 cm djup. Ännu kvarlägo här brända stenar och träkol, men några ytterligare fynd gjordes inte.

Strax N om 1 låg vid 2 ett flertal, av Lindälv omnämnda stenar, av vilka tre utgjordes av över halvmeterlånga hållar. (se foto 2). Efter vad det upplystes lågo inga av stenarna i ursprungligt läge, men en av hållarna hade, sadet det, legat över den med nr 3 angivna platsen, där en mörkare meterstor fläck fanns i marken. Vid utgrävning konstaterades här en 40 cm djup brandgrop. Denna, som innehöll kolhaltig jord och brända stenar - även rent träkol förekom - kilade ut åt V, men fyllningen var här ej lika mörk och innehöll ej heller brända stenar. Inga fynd gjordes.

Det av fru Lindälv funna silvermyntet, vilket insänts till Ämbetet, hade enligt upplysning av hr Larsson påträffats c:a 2 m öster om nr 3.

Vid rekognosceringen av marken närmast invid grustagskanten, där grästorven till en bredd av 5 m avspadats på en över hundra meter lång sträcka åt So, anträffades 40-50 m SO om nr 1 några mörka fläckar i marken (nr 4-7). Dessa utgrävdes den 14 och 17 juli.

Grop 4. Brandgrop, 75 cm i diam., 25 cm djup; på ytan, i dess ~~mit~~ mitt, en flats sten, 35x25x8 cm stor. I groppen mörk jord med svag kol-

inblandning. Intet annat.

Grop 5. (Dess mitt belägen 1,7 m V20°N om mitten av nr 4).

Brandgrop, 1 m i diam., 45 cm djup. Sammanflöt upptill nästan med nr 4. Västligt i groopen, som innehöll svartfärgad jord och några brända stenar samt några bitar träkol, påträffades en mängd krukskärvor, de flesta ornerade, alla tydligen tillhörande ett enda lerkärl. Skärvorna lågo i en samling, men lerkärlet har säkerligen varit i bitar då det hamnade i groopen. I dennas östra kant anträffades nära ytan några få krukskärvor av annat gods. Brända ben eller annat påträffades inte.

Grop 6. (Belägen 1,85 m S30°O om nr 4, från mitt till mitt.)

Brandgrop, 75 cm i diam., 30 cm djup, innehållande mörk jord med svag kolinblandning. I gropens mitt 5 stycken 15-25 cm stora stenar. En av dem föreföll vara bränd. Inga fynd.

Grop 7. (Belägen 8,2 m S30°O om nr 4, från mitt till mitt.)

Brandgrop, 1 m i diam., 40 cm djup. Gropens övre del fylldes av ett omkr. 10 cm tjockt lager av lera, vilket delvis, framför allt på undersidan, var bränt och av gulröd färg. Därunder förekom mörk jord, brända stenar och något träkol. Här påträffades 3 små krukskärvor, vilka säkerligen härröra från lika många lerkärl.

+

Strax ö om grop 6 fanns i gränsen för det avschaktade grästorvskiktet, 5 cm upp i detta från alvens (grusets) yta räknat, ett föremål av järn, 7,5 cm långt, vars ena ända har ett påsatt stycke av brons med stort hål och vars andra ända slutar i en ögla, vari hänger ett ringformigt böjt, fragmentariskt järnstycke; fönster- eller dörrhasp (?) från rel. sen tid (?). Dessutom tillvaratogs en bottenskarva av stort, grovt lerkärl, men ingenting är känt om fyndplatsen, för densamma.

+

Medan jag vid undersökningen den (10 och) 14 juli ej ansett mig behöva någon arbetshjälp, var det för den 17:de avtalat med banmästarexpeditionen i Kungsbacka (tel. 430), varunder grustaget närmast hör, att jag under e.m. skulle få disponera 1-2 man för en efterkontroll i grustaget. Vid ankomsten visade det sig dock, att förmannen ej kunde avvara någon man, eftersom banvallen efter ett just inträffat missöde var i omedelbart behov av reparation och översyn. Denna dag hade jag emellertid för en provgrävning i närheten (vid bautastensgravfältet på Fjärås Bräcka; se min rapport härom av den 18/7) som arbetshjälp medhaft en vaktmästare från Göteborgs museum, Gunnar Lindman. Som arbetet på sistnämnda ställe snabbt kunde utföras, fick jag möjlighet att använda Lindman vid efterkontrollen i grustaget. Några ytterligare brandgropar eller annat påträffades dock inte härvid.

Fynden. Beträffande fynden från groparna 1 och 5 kan följande nu sägas.

Lerkärlet från nr 1, vilket medtogs till Göteborgs museum efter att i 2 mån. ha förvarats hos hr Larsson, är starkt skadat; hela översta delen av kärlet saknas så när som på en kantskarva; underdelen är spräckt i flera bitar. Kärlet är av grovt, utvändigt gulbrunt, 6-10 mm tjockt gods. Kärldiam.: bottendiam. 20 cm, bukdiam. 26,5 cm, mynningsdiam. 26 cm, höjd 17,5 cm; randen är svagt utåtböjd.

Vid gravurnans tömning på museet visade sig denna innehålla förutom en mängd brända ben, något jord, ett par smärre stenar och några bitar träkol, även ett U-formigt böjt föremål av järn, vars båda ändar äro tillspetsade (längd 4,5 cm, bredd 2,5 cm) samt ett par små fragment av försmält brons och några små bitar av försmält, grönaktigt glas.

Det i grop 5 påträffade, i ett 80-tal skärvor krossade lerkärlet, har ^{är} varit ornerat. Under den svagt utböjda kärnkanten löper en av två horisontala sickacklinjer bildad rad av romber eller sneda rektanglar, och i den ganska markerade bukövergången finnes en tät rad av triangulära gropintryck, och underdelen av kärlet har ett 10-tal horisontala, parallella linjer, medan kärlets hedersta del, närmast botten är oornad. Godset, som upptill är av gråbrun, nedtill ljusbrun färg, är i botten 14 mm, i sidan 7 mm tjockt. Kärlet har haft en bottendiam. av 10 cm. Huruvida kärlet skall kunna hopsättas, är ännu ovisst, men arbete härmed pågår.

Någon ytterligare åtgärd från Ämbetets sida torde inte vara påkallad. Banmästareexpeditionen i Kungsbacka har underrättats om att driften i grustaget kan fortsättas utan hinder. För den händelse i fortsättningen ytterligare fornfynd skulle komma att göras, avtalades att arbetarna i grustaget då omedelbart skulle meddela sig med nämndeman Rudolf Larsson, som bor i närheten, varefter denne skulle sätta sig i förbindelse med Göteborgs museums ark. avd. Som hr Larsson (adr. Li, Fjärås) var mig till mycken hjälp i mitt arbete, skulle jag vilja föreslå Ämbetet, att en tackskrivelse tillsändes honom.

Göteborg den 20 juli 1945.

(Åke Fredsjö)

Jfr 6/18

Fjärås sockens fornminnen n:r 94 ^a.

Halland.

Brandgropar under flat mark.

Fjäre h:d.

Fjärås s:n.

Måå.

Fjärås Bräcka.

Foto 1. Efter plåt n:r 1642. B1709
I bakgrunden till höger Statens järn-
vägars gruslag i Fjärås Bräcka. Tid x
fyndplatsen för Brandgrop 1. Från SÖ.

Foto 2. Efter plåt n:r 1643. B1710
Samling av stenar (nr 2), ej i ursprung-
ligt läge. Där bakom brandgrop nr 3,
delvis utgrävd. Från S.

A. Fredsjö foto 10/7 1945.

Halland

Fjäre hd

Fjärås sn

Fjärås Bräckan

Provtagning för

fosfatanalys

HALL.
FJÄRE HD
FJÄRÅS SN
FJÄRÅS BRÄCKA

170/49 Göteborgs Museum
RIKSANTIKVÄRDEÄMBETET

Herr Fr. he. Åke Fredzjō
Broder.

Den som arbetade åt oss heter
Karl Ståhl, Fjärås; bor i lilla stugan
vid gravfältets södra ända. Han har en
son, Egon Ståhl, som även hjälpte oss.
Karl Ståhl var bra och gav så mycket att
få. Med hjärtliga hälsningar
Stockholm den 23 dec. 1949. Verker/Årson

5/50 Göteborgs Museum
RIKSANTIKVÄRDEÄMBETET

Herr Ammannus Åke Fredzjō
Broder!

Vill du vara vänlig och
sända mig jordproven med kart.
Skiss från Fjärås. Det var lidaant
att du skulle sända, liksom att
i jule kan vänta längre med ännu-
det. Med hälsningar
Stockholm den 12.1.50 Verker/Årson

5/50

GÖTEBORGS MUSEUM

Arkeologiska avdelningen

Göteborg den 14 jan. 1950.

Antikvarien Sverker Janson,

Stockholm.

Broder!

Beträffande de av mig upptagna provgroparna och tagna jordproverna är följande att säga:

Sektionernas nr (rom. siffror) äro desamma som på din karta, dock finnes tillagd en sektion VIII a, en av misstag påbörjad linje.

Provgroparna ha alla angivits på din karta med röd komplettering. Din numrering har givetvis blott kunnat fortsättas västerut.

Undernummer (t.ex. VIII:20:1) har använts där mer än ett jordprov tagits ur en och samma provgrop. Dessa prover äro numrerade genomgående så, att nr 1 ligger överst (närmast markytan), därefter 2 osv. Proven äro tagna på sätt ditt P.M. angav.

Uppgifterna på påsarna äro kanske av något värde, i så fall får du låta avskriva dem, jag har inte gjort det.

Provgroparna ha upptagits med 50 m mellanrum. Med ett undantag: mellan I:21 och I:22 är avståndet blott 25 m. Sistnämnda grop ligger omedelbart V om den här börjande branta, på grund av växande enbuskar ej forcerbara sluttningen. Skall prov tagas i denna får yxa medföras.

För sekt. VII och VIII föreligger absolut vridningsfel, angivet med pil på kartan. Felet kan till en del bero på att dina gropar ej kunde återfinnas, men enl. min mening finns detsamma

[x/ den 7 och 9 dec. 1949]

redan i dina linjer.

Jag bifogar min reseräkning och räkning på de utgifter jag haft (påsar och arbetslöner). Beträffande den sistnämnda så kan jag inte styrka de utbetalta länerna med kvitto. Kan du få ut pengarna ändå på räkningen vore det bra, men jag börjar redan i dag leta efter de förkomna kvittona, och det skall väl inte dröja länge innan jag får tag på dem.

Är jag så pass bra i halsen när du eller den man du sänder för uppgiftens fortsättande kommer, skall jag gärna biträda en dag för att hjälpa till att få sektionerna riktiga på kartan.

Hjärtlig hälsning!

Tillgivne vännen

Åke Fredsjö

Provgropar:

I: 20 (= I:1)

VIII:20:1-2

21

21:1-2

22 (25 m fr föreg.)

22: 1-2

VII: 7

23:1-4

8:1-3

30

9:1-3

31

20:

VIIIa:9:1-3

21

10

22:1-4

11

23:1-4

24

25

170/49

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

STOCKHOLM Ö.

I svarsskrivelse torde

dnr återopas.

Herr Amanuensen Åke Fredsjö

Göteborgs Museums Arkeologiska Avdelning

Efter gårdagens samtal med Niklasson sänder jag Dig följande karta över de tagna Jordproverna från Fjärås Bräcka. Vid Arrhenius analys av dessa visade det sig, att profilerna nr VII och i mindre utsträckning nr VIII lämnade höga fosfatvärden, som enligt Arrhenius måste tyda på bebyggelse under förhistorisk tid. Nu önskar han, för att närmare kunna utreda frågan, en komplettering av jordproverna tagna efter de linjer, som rödstreckats på kartan: fortsättning av ^{sekt.} ~~profilerna~~ VI-VIII, kompletterat med nya linjer mellan sekt. VI-VII-VIII samt utdragning åt Ö av sekt. I. De på kartan återgivna sekt. återfinnes som regel utmärkta med stakar utmed vägen på åskrönet.

Jordproverna bör tagas var 50 m och sektionerna utdragas så att man når ett gott stycke ner på åkrarna, alltså täcker hela åsen och ett stycke utanför denna.

Jordproverna tages direkt under själva ~~humus-~~ lagret; är marken plöjd (som den är på de sydliga sekt.) frånräknas ett plogdjup på ca 30 cm; därunder tages provet. Provet bör innehålla ungefär så mycket som rymmes i en hand. Proven lägges i provpåsar, som numreras.

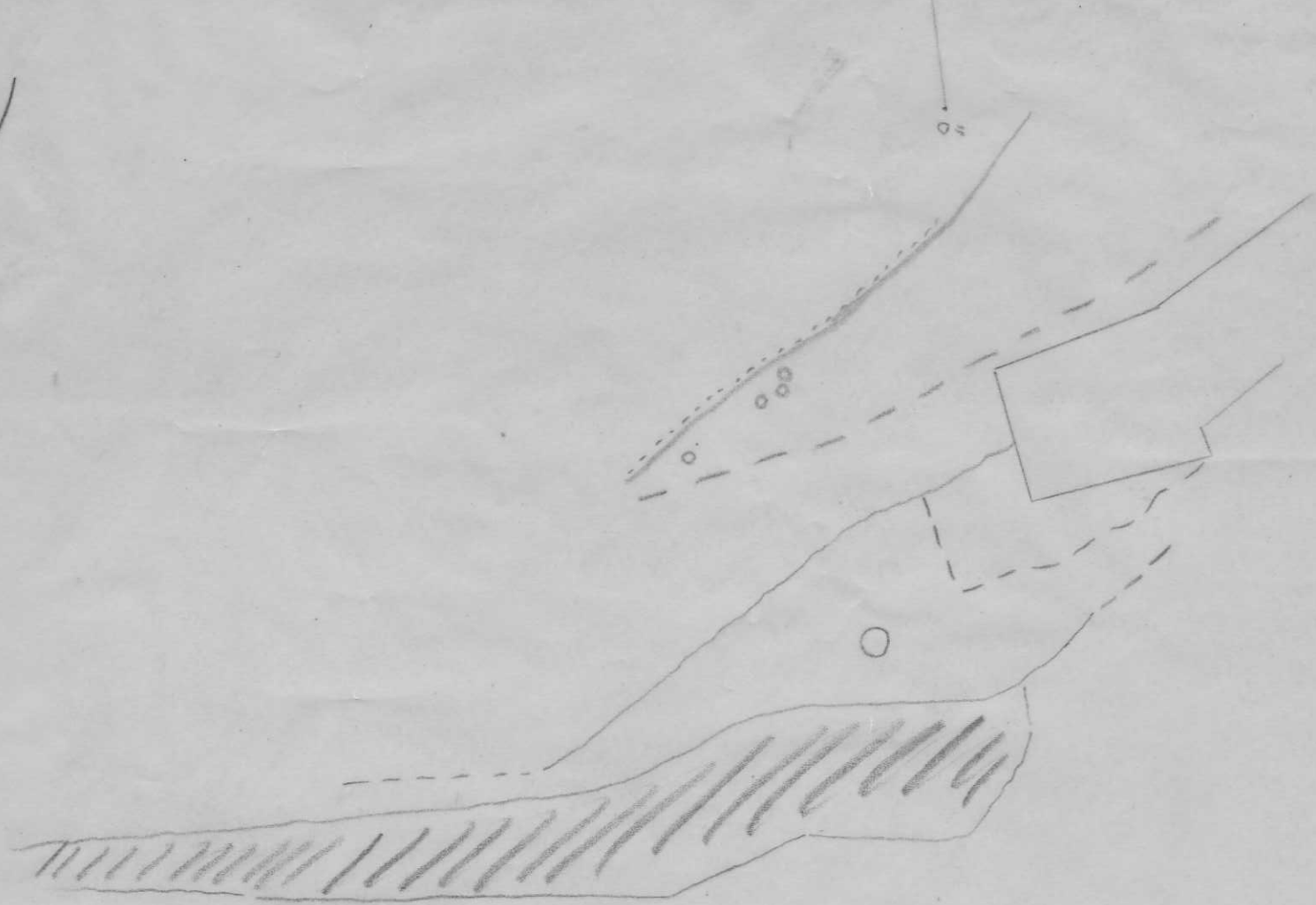
Vid sektionerna VI och VII gick svartfärgningen från myllan ganska långt ned. Arrhenius önskade, att man här även tog prov vertikalt på var 20 cm under det första provet, tills man kom ned ^{på} ren gul eller röd sand.

Erik B. Lundberg, som i dag reste till Fjärås för B-avd.

har lovat efterhöra en arbetskraft. Han ringer till Dig här om antagligen på torsdag morgon.

Skulle någon tveksamhet uppstå, vore det bra om Du ringde mig. Vi skulle vara tacksamma för om Du kunde göra arbetet denna vecka eller i början på nästa. Med hjärtliga hälsningar. Stockholm den 29 november 1949.

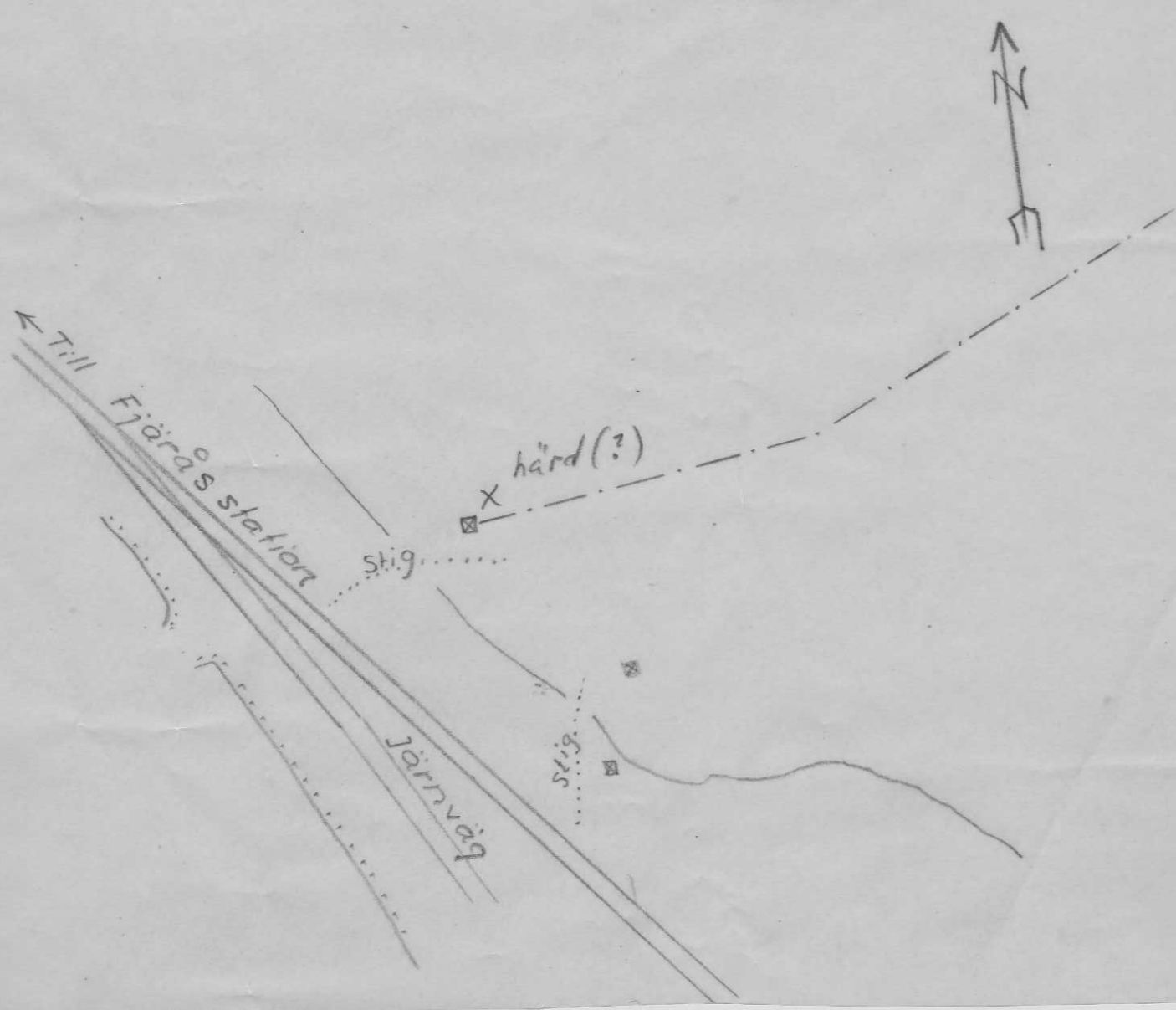
Efter gårdagens samtal med Nilsson lämnar jag Dig följande karta över de tagna jordproverna i Bråvika. Vid Arthenins analys av dessa visade det sig att profilen nr VII och i mindre utsträckning nr VIII och IX var starkt påverkade av bly och arsenik. Enligt Arthenins måste tyda på betydelse under förhistorisk tid. Nu önskar han, för att närmare kunna utreda frågan, en komplettering av jordproverna tagna efter de linjer, som rödströks på kartan: fortsättning av kartan VI-VIII, kompletterad med nya linjer mellan sekt. VI-VII-VIII samt utgrävning åt Ö av sekt. I. De på kartan återgivna sekt. återfinnes som regel utmärkt med stark utmed vägen på åkröset. Jordproverna bör tagas var 50 m och sektionerna utgrävas så att man når ett gott stycke ner på åkrarna, alltså täcker de i åsen och ett stycke utanför denna. Jordproverna tagas direkt under själva åkermarken i lagret; är marken plöjd (som den är på de sydliga sekt.) främst på ett plöjdyb på ca 30 cm; därnär tagas provet. Provet bör innehålla ungefär så mycket som ryms i en hand. Proven läggs i provåsar, som numreras. Vid sektionerna VI och VII fick svarföreläggningen från vilken årens längd ned. Arthenins önskade, att man här även tog prov vertikalt på var 20 cm under det första provet, tillägg man kom ned till eller röd sand. Erik B. Lundberg, som i dag reste till Björås för B-avg.

Avtäckningsjord

Landsväg

2/

X hård(?)

stig

stig

Järnväg